

УДК 334.012.64

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Магістрант К.С. Саух

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ МАЛОГО БИЗНЕСА В УКРАИНЕ

Магистрант К.С. Саух

PROBLEMS AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF SMALL BUSINESS IN UKRAINE

master student K.S. Saukh

У статті розкрито особливості діяльності підприємств малого бізнесу в Україні із врахуванням специфіки економічної, соціальної та політичної ситуації. Виділені причини неефективної діяльності малих підприємств. Зазначено, що існує нагальна потреба кардинальних змін у підходах до розв'язання накопичених проблем у малому підприємстві. Запропоновано практичні підходи до вирішення проблем підприємств малого бізнесу, які дозволять їм ефективно функціонувати в економічній системі нашої держави.

Ключові слова: малі підприємства, бізнес, підприємницька діяльність, економічна система, ефективність.

В статье раскрыты особенности деятельности предприятий малого бизнеса в Украине с учетом специфики экономической, социальной и политической ситуации. Выделены причины неэффективной деятельности малых предприятий. Отмечено, что существует насущная необходимость кардинальных изменений в подходах к решению накопившихся проблем в малом предпринимательстве. Предложены практические подходы к решению проблем предприятий малого бизнеса, которые позволят им эффективно функционировать в экономической системе нашего государства.

Ключевые слова: малые предприятия, бизнес, предпринимательская деятельность, экономическая система, эффективность.

The need to ensure economic development of our country puts forward new requirements to the system of management. Small and medium sized enterprise allows you to quickly implement the restructuring of the

economy, contributes to the saturation of the market with goods and services, and builds the middle class. In Ukraine the development and effective functioning of small business is a vital issue because the complex political situation, corruption, contradictory and ambiguous legislation, high tax burden and the like result in significant shadow economy. And so the overall efficiency is low because for the development of entrepreneurship is needed full assistance of the state in both the legislative and the financial plan. Today in Ukraine the formation of state policy of support of small business, definition of ways of its implementation should be a net'capacious part of the national policy in the sphere of socio-economic changes, which, in turn, will contribute to the formation of numerous middle class of society, which is the basis of market changes and the guarantor of the irreversibility of economic processes. Despite the fact that the formation of public policy small business development, the creation of an integrated system of state and public support is lengthy and complicated process, already today it is possible and it is necessary to improve legal and economic foundations of public policy. Because the implementation of measures to ensure small business development will help to solve socio-political problems; the formation of a broad layer of small property owners (middle class), which is the basis of socio-economic reforms, the guarantor of political stability and democratic development of society, and, consequently, the weakening of tendency to social differentiation of the population.

Keywords: *small businesses, business, entrepreneurship, economic system, efficiency.*

Постановка проблеми та її зв'язки з науковими чи практичними завданнями.

Потреба у забезпеченні економічного розвитку нашої країни висуває нові вимоги і до системи господарювання. Адже сучасний розвиток світової економіки, яка перебуває на етапі спаду, потребує нового поштовху для подальшого зростання і важливим аргументом її динамічного та гнучкого розвитку виступають підприємства, які можуть швидко реагувати на зміни в економічному середовищі. І, як показує досвід країн з провідною економікою, такими є підприємства малого бізнесу. Адже саме мале та середнє підприємство дає змогу в найкоротший термін здійснити структурну перебудову економіки, сприяє насиченню ринку товарами та послугами і формує середній клас.

Мале підприємництво є однією з найбільш соціально важливих, перспективних, інноваційних і демократичних форм ведення підприємницької діяльності, яке об'єднує індивідуальні та суспільні економічні інтереси на основі використання ринкових механізмів.

На сучасному етапі розвитку економічних відносин діяльність малих підприємств створює сприятливі умови для оздоровлення економіки, оскільки розвивається конкурентне середовище, створюються додаткові робочі місця, активніше йде структурна перебудова, розширюється споживчий сектор. Крім того, розвиток малого бізнесу веде до насичення ринку товарами і послугами, підвищення експортного

потенціалу, кращого використання місцевих сировинних ресурсів та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій та виділення невирішених частин загальної проблеми.

Дослідження проблем підприємств малого бізнесу розкрито у працях Л.Д. Буряка, З.С. Варналія, В.К. Збарського, М.П. Канінського, Н. Бега, А.І. Бутенка, Є.В. Лазарева, Н.Л. Шлафмана [1-5] та ін., де акцентована увага на різних підходах до вирішення проблем розвитку малих підприємств. Але все-таки не повністю розкрито аспекти ведення підприємницької діяльності малими підприємствами із врахуванням специфіки економічної та політичної ситуації в нашій державі.

Таким чином, **метою статті** є розгляд проблем функціонування підприємств малого бізнесу в Україні та пропозиції щодо подолання негативних факторів малого бізнесу в сучасних умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження.

В Україні розвиток та ефективне функціонування малого бізнесу є надзвичайно гострою проблемою, адже складна політична ситуація, корупція, суперечливе та неоднозначне законодавство, високе податкове навантаження тощо призводять до значної тінізації економіки. І тому загальна його ефективність є низькою, оскільки для розвитку підприємницької діяльності потрібна всебічна допомога держави як у законодавчому, так і у фінансовому плані.

Сьогодні в Україні формування державної політики підтримки малого бізнесу, визначення шляхів її реалізації має стати невід'ємною частиною загальнодержавної політики у галузі соціально-економічних перебудов, що, у свою чергу, сприятиме формуванню чисельного середнього класу суспільства, який є основою ринкових змін та гарантом незворотності економічних процесів.

Сьогодні серед основних причин слабого розвитку малого підприємництва в Україні та її регіонах можна виділити такі [6]:

- в основному декларативний характер державної підтримки підприємства, що супроводжується неоднозначністю та суперечливістю існуючої нормативно-правової бази;

- організаційно-правові труднощі започаткування бізнесу, особливо на стадії переходу від реєстрації до початку діяльності;

- обмеженість матеріальних, фінансових ресурсів;

- недосконалість системи обліку та статистичної звітності малого підприємництва, обмеженість інформаційного та консультативного забезпечення, недосконалість системи навчання та перепідготовки персоналу для підприємницької діяльності;

- доволі громіздка система бухгалтерського обліку та фінансової звітності, що спричиняє додаткові витрати для підприємств;

- загроза виникнення кризи неплатежів та проблеми з формуванням нових взаємозв'язків, каналів збуту тощо;

- складність пошуку фінансових ресурсів для інвестиційного розвитку, а значить і сповільнення розвитку інвестиційних процесів, які є рушійною силою економічного зростання;

- обмежені можливості конкурентної боротьби з представниками середнього і великого бізнесу, необхідність захисту від протиправних посягань та ін.

Сьогодні не можна не враховувати той факт, що на тенденції розвитку малого підприємництва в Україні безпосередньо впливає й негативна динаміка основних макроекономічних показників. Зокрема, спад ВВП призвів до зменшення внутрішніх фінансових ресурсів держави, обігових коштів у суб'єктів підприємницької діяльності, зниження купівельної спроможності населення тощо.

Відзначимо, що реальну допомогу малим підприємствам можна надати не лише в межах

універсальної програми для всієї країни, а й в рамках конкретних територій – з урахуванням їх "вузьких місць", специфіки потреб місцевого населення тощо [7]. Наприклад, для підтримки малих підприємств на рівні галузі необхідно створити нові структури з прив'язкою до галузі: спілки малих підприємств при відповідних міністерствах, фонди підтримки на рівні галузі, субпідрядні форми організації відносин малих підприємств із великими.

Ще одним з головних напрямків підтримки малого бізнесу має бути система податкових пільг. Законодавством України не передбачено додаткових пільг для малого бізнесу. Пільги при сплаті податків є єдиною перевагою для підприємств незалежно від організаційно-правових форм.

Важливим напрямком непрямої підтримки має стати надання малим підприємствам на пільгових умовах кредитів. Нині кредити на пільгових умовах надає лише Фонд підтримки малого бізнесу без встановлених вимог щодо ефективного їх використання і наявності ризику їх повернення. Тому доцільним було б надавати пільгові кредити за умови, що обсяг виробництва по головному напрямку діяльності становить не менш як 70 % його загального обсягу.

Варто зазначити, що кредитування малого підприємства висуває на перший план проблеми гарантій. Нині поручатися за мале підприємство може передусім засновник, страхова організація чи зацікавлений великий замовник (покупець). Інших гарантів в особі регіональних органів, спеціальних компаній, Антимонопольного комітету та його відділень немає.

Також важливим напрямком розвитку матеріально-технічної бази малих підприємств як основи зростання виробництва може стати відповідна державна політика щодо прискореної амортизації. Так, з метою посилення конкурентоспроможності малих підприємств необхідно законом надати їм право додатково списувати вартість основного капіталу залежно від обсягу реалізації продукції (робіт, послуг). При цьому має бути встановлена базова ставка амортизації, а на доповнення до неї треба встановити визначений процент від суми реалізації [8].

Отже, до основних практичних дій, які дозволять підприємствам малого бізнесу

ефективно функціонувати в економічній системі нашої країни, можна віднести [9]:

- удосконалення діючої нормативно-правової бази як основи процесу розвитку малого підприємництва;

- організаційне забезпечення малого підприємництва шляхом забезпечення дієвості цільових і регіональних програм розвитку та підтримки малого підприємництва з відповідним ресурсним забезпеченням;

- узгодження дій органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, розробка єдиної системи реєстрації та легалізації суб'єктів підприємництва;

- удосконалення мережі та підвищення дієвості роботи громадських об'єднань, які сприяють розвитку малого підприємництва;

- запровадження практики використання державних кредитних ліній для підтримки малого підприємництва із зазначенням середнього розміру позики, процентної ставки та секторів кредитування за умови створення нових робочих місць;

- створення спеціалізованої банківської установи або установи з кредитування малого підприємництва або впровадження порядку його кредитування комерційними банками під гарантії бюджетних коштів;

- перегляд механізмів цільового використання коштів фонду сприяння зайнятості населення на розвиток малого підприємництва;

- організація інформаційного, консультативного та кадрового забезпечення та ін.

Таким чином, існує нагальна потреба кардинальних змін у підходах до розв'язання накопичених проблем у малому підприємстві, що потребує пошуку нових шляхів його реформування й здійснення таких заходів:

- визначення фінансування пріоритетних напрямів розвитку малого підприємництва та оптимізації використання ресурсів за галузями, сферами господарської діяльності й територіями з урахуванням сучасного високо-технологічного товаровиробничого сектора;

- визначення економічних і соціальних проблем в аспекті підтримки і розвитку малого підприємництва на районному та регіональному рівнях, з урахуванням того, що діяльність малих підприємств орієнтована, головним чином, на місцевий ринок. Заходи щодо їх розв'язання мають здійснюватися за

рахунок обсягів регіональних джерел фінансових і матеріально-технічних ресурсів. Це вписується в загальну концепцію розвитку господарської і фінансової самостійності територіальних утворень;

- розробки державної системи підтримки малого підприємництва на умовах широкого залучення позабюджетних ресурсів, нових позабюджетних схем відтворення капіталу, самофінансування малого бізнесу (наприклад, через кредитні спілки, товариства взаємного страхування). Централізовані кошти на пріоритетні напрями розвитку регіону надавати тільки під конкретний проект на умовах співфінансування. Це знизить навантаження на бюджети різних рівнів;

- формування ринку продукції малих підприємств шляхом розміщення на них установленої законом на конкурсній основі частки державного замовлення щодо поставок продукції для регіональних потреб;

- сприяння розширенню виробничо-технологічної та інноваційної кооперації малих підприємств із великим виробництвом і використанню потенціалу малого підприємництва при здійсненні заходів щодо підприємств-банкрутів;

- інтеграція прогресивних фінансових механізмів малого підприємництва в загальну кредитно-фінансову систему України;

- реалізація схеми пайової участі бюджетних і позабюджетних коштів для підтримки пріоритетних напрямів розвитку цієї сфери;

- систематизація через інформаційну мережу й створення бази даних із використання коштів, спрямованих на підтримку малого бізнесу в Україні, з подальшим аналізом ефективності їх використання.

Виконання зазначених заходів дасть можливість не лише залучити нові фінансові ресурси, а й забезпечити їх прибутковість, і в результаті капіталізувати малий бізнес. Головне, буде сформовано платоспроможний попит населення, який є суттєвим чинником накопичення фінансових ресурсів на місцевому, регіональному і державному рівнях.

Висновки. Таким чином, незважаючи на те, що формування державної політики розвитку малого підприємництва, створення цілісної системи його державно-громадської підтримки – досить складний і тривалий процес, вже сьогодні можливо і необхідно

удосконалювати організаційно-правові та економічні засади відповідної державної політики. Адже виконання заходів щодо забезпечення розвитку малого підприємництва допоможе розв'язанню соціально-політичних завдань; формуванню широкого прошарку

дрібних власників (середнього класу), який є основою соціально-економічних реформ, гарантом політичної стабільності та демократичного розвитку суспільства, і, відповідно, послаблення тенденції до соціальної диференціації населення.

Список використаних джерел

1. Буряк, Л.Д. Фінансовий менеджмент у малому бізнесі [Текст]: навч. посібник / Л.Д. Буряк. – К.: КНЕУ, 2007. – 423 с.
2. Варналій, З.С. Мале підприємництво: основи теорії і практики [Текст] / З.С. Варналій. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2001. – 277 с.
3. Збарський, В.К. Тенденції розвитку малого підприємництва [Текст] / В.К. Збарський, М.П. Канінський // Економіка АПК. – 2009. – №8. – С. 50-53.
4. Бех, Н. Особливості розвитку та функціонування малого і середнього бізнесу в Україні [Текст] / Н. Бех // Галицький економічний вісник. — 2010. — № 1(26). — С. 16-18.
5. Бутенко, А.І. Потенціал малого підприємництва в парадигмі сталого розвитку [Текст] / А.І. Бутенко, Є.В. Лазарева, Н.Л. Шлафман. – ІПРЕЕД НАН України. – Одеса: Інтерпрінт, 2012. – 108 с.
6. Проблемы развития малого и среднего бизнеса на Украине [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://divitis.uaprom.net/a30165-problemmy-razvitiya-malogo.html>.
7. Украинский опыт развития малого и среднего бизнеса: ошибки и достижения [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://research.by/pdf/Seminars/2003/20030924/01Liapin.pdf>.
8. Державна служба України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dkrp.gov.ua>.
9. Загальнодержавна програма розвитку малого і середнього підприємництва на 2014 -2024 рр. Урядовий портал. 2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/publish>.

Рецензент д-р техн. наук, професор В.Л. Дикань

Саух Карина Сергіївна, слухач НН ІППК Українського державного університету залізничного транспорту.
Тел. 095-423-84-64.

Saukh Karina Sergeevna, the listener NN Institute Ukrainian state University of railway transport, hairdresser, Tel. 095-423-84-64.

Наукова праця здана до друку 06.07.2015 року